

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	2Cdo/63/2021
Identifikačné číslo spisu:	7910217945
Dátum vydania rozhodnutia:	29.09.2022
Meno a priezvisko:	Mgr. Renáta Gavalcová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2022:7910217945.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu G. H., bývajúceho v H., proti žalovanému MARENČIN PT, spol. s r. o., so sídlom v Bratislave, Jelenia 6, IČO: 36 750 611, zastúpenému JUDr. Rudolfom Adamčíkom, advokátom, so sídlom v Bratislave, Liptovská 2/A, o ochranu osobnosti, vedenom na Okresnom súde Trebišov pod sp. zn. 12C/241/2010, o dovolaní žalovaného proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 30. septembra 2020 sp. zn. 9Co/395/2019, takto

rozhodol:

Z r u š u j e rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 30. septembra 2020 sp. zn. 9Co/395/2019 a vec mu vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Trebišov (ďalej ako „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 02. apríla 2019 č. k. 12C/241/2010-804 výrokom I. uložil žalovanému povinnosť v lehote 15 dní od právoplatnosti rozsudku sa žalobcovi písomne ospravedlniť listom nasledovného znenia: V nami vydannej knihe „Mafia na Slovensku - Osudy Bossov B. éry“, ktorá bola vydaná ako 199 publikácia a napísal ju p. C. D. je na stranách 189-190 uvedený: „Aké ľahké je vraždiť, keď ... máte za chrbtom ochotných advokátov. Jeden vám vydá inštrukcie a vyplatí peniaze za vraždu, druhý ochotne poskytne alibi. Tým druhým bol G. H. „Musel“ zasiahnuť, lebo primitív N. kašľal na všetky profesionálne pravidlá nájomných vrahov, a tak ho po streľbe na U. nebolo ťažké chytiť. A v tej chvíli pribehol na pomoc advokát H. N. na súdnych pojednávaniach v rokoch 2003 aj 2005 opakovane dosvedčil, že N. na U. nemohol strieľať, pretože bol v ten deň v budove trebišovského súdu. Niet sa čo čudovať, že N. vyšiel z týchto pojednávanií ako nevinný a vraždil ďalej.“ Uvedené skutočnosti týkajúce sa p. G. H. nie sú pravdivé, pretože ten ako svedok v trestných veciach Y. N. na žiadnom súde, teda ani na Krajskom súde v Banskej Bystrici a ani na Najvyššom súde SR v rokoch 2003 a 2005 a ani nikdy pred nijakým súdom ako svedok vypočutý nebol, to platí aj na trestnú vec poškodeného U.. Autor knihy si pravdivosť uvedených tvrdení neoveril. Za toto nepravdivé tvrdenie sa G. H. ospravedľujeme.“ Výrokom II. uložil žalovanému povinnosť zaplatiť žalobcovi 25.000 eur titulom náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch do 15 dní od právoplatnosti rozsudku. Výrokom III. v prevyšujúcej časti žalobu zamietol. Rozhodol, že strany konania nemajú právo na náhradu trov konania (výrok IV).

1.1. Súd prvej inštancie svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že v predmetnom prípade boli publikované

neprimerane zasahujúce skutkové tvrdenia a neprimerané hodnotiace úsudky, ktoré mali difamačný charakter, ktoré boli objektívne spôsobilé zasiahnuť do osobnostných práv žalobcu a privodiť mu ujmu na integrite tým, že znížili jeho vážnosť, dôstojnosť v očiach rodiny, známych, spoluobčanov a boli spôsobilé ohroziť jeho postavenie a uplatnenie v spoločnosti. Pre určenie výšky primeraného zadosťučinenia v peniazoch vychádzal zo závažnosti vzniknutej ujmy a okolností, za ktorých k neoprávnenému zásahu došlo. Neoprávnený zásah v osobnostnej sfére sa prejavil tým, že žalobca musel čeliť nepríjemným situáciám v rodine, vo vzťahu k priateľom, osobám z pracovného prostredia. Žalobca poukázal na to, že kniha mu „narobila nešťastie“ nielen v rodine, ale aj v pracovných vzťahoch, priateľských vzťahoch, a to aj vzhľadom na to, že sa nedá stiahnuť z obehu a túto knihu budú čítať celé generácie. Uviedol, že medializáciou osoby žalobcu došlo k zásahu do jeho osobnostných práv a uvedenie informácií v knihe bolo príčinou, ktorá vyvolala následky na strane žalobcu v podobe zhoršenia vzájomných vzťahov. Bolo preukázané, že vzťahy v rodine boli publikovaním knihy a informáciami tam uvedenými o osobe žalobcu dlhodobo narušené. Výpočuté osoby z prostredia blízkeho žalobcovi pociťovali v čase uverejnenia knihy, ale aj následne psychickú traumú umocnenú neustálymi obavami, akým ďalším hanlivým spôsobom bude osoba žalobcu zviditeľňovaná. Podľa názoru súdu prvej inštancie nie je rozhodujúcim kritériom to, či svedkovia prerušili kontakt so žalobcom po uverejnení článkov, alebo po uverejnení knihy, ale to, že došlo k narušeniu ich vzájomných vzťahov, a že zverejnenie ďalších informácií uvedených v knihe neprispelo k vylepšeniu obrazu žalobcu v ich očiach. Informácie tam uvedené ich utvrdili v presvedčení o nezákonnej činnosti žalobcu. Súd prihliadol na to, že žalobca a jemu osoby blízke bývajú v prostredí, kde je nízky stupeň anonymity, kde sa ľudia navzájom pomerne dobre poznajú, keďže ide o mesto X., ktoré nie je tak veľkým mestom, aby sa tam ľudia žijúci niekoľko generácií navzájom nepoznali a nemali o sebe vzájomnú vedomosť, čo sa následne odzrkadlilo aj v profesionálnom živote žalobcu ako advokáta. Nepriaznivá medializácia osoby žalobcu negatívne ovplyvnila dôveryhodnosť a česť jeho osoby, negatívnym spôsobom ovplyvnila vzájomné vzťahy s osobami z blízkeho prostredia a negatívnym spôsobom poznačila bezúhonnosť žalobcu a jeho odbornosť v očiach verejnosti. Súd mal za to, že žalobca musel čeliť nepríjemným situáciám v rodine, vo vzťahoch k priateľom, osobám z pracovného prostredia z dôvodu, že žije v malom meste, kde sa každý pozná, kde dlhé roky pracoval na rôznych stupňoch prokuratúry a následne pôsobil ako advokát. S poukazom na obsah svedeckých výpovedí dospel súd k záveru, že medializáciou osoby žalobcu došlo k zásahu do jeho osobnostných práv, čo vyvolalo následky v podobe prerušenia vzťahov s týmito osobami, a ktoré boli následne dlhodobo narušené, čím bola znížená dôstojnosť a vážnosť žalobcu v spoločnosti. Vychádzal z toho, že žalobca nie je verejnou osobou a nemusí znášať tzv. znížený prah kritiky svojej osoby a zásah do chránených osobnostných práv. Naopak titulom výkonu svojho povolania potrebuje požívať určitý stupeň dôvery zo strany obyvateľstva.

1.2. Súd tak dospel k záveru, že priznanie nemajetkovej ujmy v peniazoch predstavuje účinný vyvažovací právny prostriedok voči neoprávneným zásahom do osobnosti žalobcu. Za primeranú považoval výšku náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch vo výške 25.000 eur. Preto žalobe v tejto časti vyhovel a v zostávajúcej časti žalobu zamietol.

1.3. Vo vzťahu k námietke nedostatku pasívnej legitímácie žalovaného súd prvej inštancie mal za to, že táto nie je opodstatnená. V konaní bolo preukázané, že pán C. D. - autor publikácie nebol v pracovno-právnom vzťahu k žalovanému (vydavateľovi) a ich zmluvný vzťah bol založený vydavateľskou zmluvou. Podľa názoru súdu prvej inštancie bolo na žalobcovi, aby si vybral, či bude uplatňovať v zmysle § 13 Občianskeho zákonníka nárok samostatne na vydavateľovi knihy, alebo autorovi knihy, alebo na oboch spoločne. O trovách konania rozhodol v zmysle § 255 ods. 2 CSP a vychádzajúc z toho, že žalobca bol v konaní len čiastočne úspešný, preto rozhodol tak, že strany sporu nemajú právo na náhradu trov.

2. Krajský súd v Košiciach (ďalej ako „odvolací súd“) na odvolanie žalovaného rozsudkom z 30. septembra 2020 sp. zn. 9Co/395/2019 potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie okrem výroku III., ktorým bola v prevyšujúcej časti žaloba zamietnutá a stranám nepriznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania.

2.1. Odvolací súd svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že súd prvej inštancie dospel k správne mu záveru, že zo strany žalovaného došlo k zásahu do osobnostných práv žalobcu. Pri odpovedi na jednotlivé otázky v rámci skúmania proporcionality medzi slobodou prejavu a ochranou osobnosti, ako aj

primeranosti zásahu je odvolací súd rovnako ako súd prvej inštancie toho názoru, že intenzita zásahu do osobnostných práv žalobcu je podstatná, aj keď išlo o osobu verejného záujmu. Odvolací súd je toho názoru, že subjektom zásahu sa stala osoba verejného záujmu, keďže kritika sa týka výkonu povolania žalobcu ako advokáta. Ani táto skutočnosť však nič nemení na závere o neprimeranosti zásahu. Na základe hodnotiaceho úsudku, ktorý vyplynul z inkriminovaného textu, vnímala občianska verejnosť žalobcu, označeného plným priezviskom, ktorý je advokátom ako osobu porušujúcu zákon a konajúcu amorálne. Žalovaný ako vydavateľ navyše vykonal hodnotový úsudok prostredníctvom médií - vydaním knižnej publikácie, čím sa zvýrazňuje zásah do základného práva žalobcu na ochranu osobnosti. Žalobca totiž nemá možnosť využiť iné prostriedky nápravy zásahu z dôvodu, že ide o knižnú publikáciu, ktorá už bola vydaná s určitým knižným nákladom a dostala sa tak do dispozície čitateľom. Z tohto pohľadu ide o zásah trvalý. Zásah je potrebné hodnotiť ako neprimeraný, ktorý je v hrubom nepomere k sledovanému cieľu a ako taký nemôže byť považovaný za „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“.

2.2. Uviedol, že súd prvej inštancie správne dospel k záveru, že v danom prípade morálne zadost'učinenie v podobe ospravedlnenia nie je postačujúce, a to z hľadiska intenzity, trvania a rozsahu nepravdivých následkov vzniknutých žalobcovi vzhľadom na jeho postavenie ako advokáta, v rodine, ale aj v spoločnosti. Rodinní príslušníci, priatelia, klienti, ale aj široká verejnosť dehonestujúco posúdili a hodnotili uvedené konanie žalobcu, ktorý bol jednoznačne identifikovaný v inkriminovanom článku, preto je na mieste priznanie aj majetkovej satisfakcie. Správne súd prvej inštancie pri určení výšky náhrady nemajetkovej ujmy prihliadol na spôsob, intenzitu a rozsah neoprávneného zásahu do osobnosti žalobcu, keď konanie žalovaného vyhodnotil ako spôsobilé v značnej miere znížiť vážnosť, profesionálnu česť a dôstojnosť žalobcu z hľadiska jeho vzťahov k rodinným príslušníkom, priateľom, spoluobčanom ale aj z hľadiska jeho postavenia a uplatnenia ako advokáta. Výroky a hodnotiace úsudky, ktoré odznali v spomínanej knižnej publikácii boli spôsobilé zasiahnuť znevažujúco na osobnosť žalobcu ako advokáta a privodiť mu ujmu na cti, dôstojnosti a vážnosti. Z obsahu inkriminovaného článku možno vyvodit' jednoznačný úmysel žalovaného škandalizovať a ohovoriť žalobcu ako advokáta a zámer vyvolať negatívny dojem o žalobcovi, o jeho zámere poskytnúť alibi vrahovi a dopomôcť mu pri páchaní ďalšej trestnej činnosti. Nemožno pritom prehliadnuť, že išlo o knižnú publikáciu, ktorej už samotný názov „Mafia na Slovensku - Osudy Bossov B. éry“ mala vyvolať senzáciu, pričom niet pochyb o tom, že osoby tam spomínané je potrebné chápať ako „mafiu“. Na tomto závere nemení nič ani fakt, že osoba žalobcu bola spomenutá predtým v inom článku, keďže predmetom skúmania v danej veci je hodnotiaci úsudok vyjadrený v inkriminovanom článku s iným obsahom.

2.3. Súd prvej inštancie sa správne vyporiadal aj s námietkou nedostatku pasívnej vecnej legitimácie žalovaného keď uzavrel, že táto nie je opodstatnená. Pasívna vecná legitimácia žalovaného je v danom prípade daná jeho vzťahom k právu uplatnenému v tomto konaní žalobcom, ktorým je nárok titulom zásahu do ochrany osobnostných práv, ku ktorému došlo zverejnením článku v knižnej publikácii, ktorej vydavateľom je žalovaný. K námietke žalovaného, ktorý poukazuje na nález ústavného súdu je potrebné uviesť, že závery tam uvedené sú nepoužiteľné, keďže sa týkajú zverejnenia informácií v registračných protokoloch Štátnej bezpečnosti. Ide teda o odlišnú skutkovú situáciu. Vzhľadom na tieto závery odvolací súd považoval za primerané priznané finančné zadost'učinenie žalobcovi vo výške 25.000 eur, preto rozsudok aj v tomto napadnutom výroku podľa § 387 ods. 1 CSP potvrdil.

3. Proti uvedenému rozhodnutiu odvolacieho súdu podal žalovaný (ďalej ako „dovolateľ“) dovolanie. Prípustnosť dovolania odôvodnil poukazom na § 420 písm. f/ CSP a na § 421 ods. 1 písm. b/ CSP. Vo vzťahu k § 420 písm. f/ CSP uviedol, že rozhodnutie odvolacieho súdu je nepreskúmateľné a arbitrárne. Odvolací súd dospel k názoru, že odôvodnenie napadnutého rozhodnutia obsahuje prvky testu proporcionality, aj keď to súd prvej inštancie výslovne neuvádza a v texte odôvodnenia odvolací súd potom nahrádza absenciou textu proporcionality vlastnými odpoveďami na otázky KTO?, O KOM?, ČO?, KEDY? a AKO?. Dovolateľ k takému postupu odvolacieho súdu poukazuje na to, že nedostatok odôvodnenia rozsudku nemôže odvolací súd tým, že nahradí tento nedostatok vlastným stručným zodpovedaním otázok testu proporcionality, a pritom ešte odpovie na otázku KTO? odpoveďou, že žalovaný je vydavateľom knižnej publikácie, v ktorej autorom je C. D., bez ďalšieho odôvodnenia významu tohto záveru, teda napríklad odpoveďou na odvoláciu námietku žalovaného, že predsa autorom textu, ktorý súd považuje za neoprávnený zásah, nie je žalovaný, ale autor knižnej publikácie. Taktiež namietal skutkové zistenia, ktoré nemajú oporu vo vykonanom dokazovaní. Dovolateľ poukazuje na to,

že odvolací súd vôbec nereaguje v odôvodnení svojho rozhodnutia na ostatné, pre rozhodnutie vo veci podstatné odvolacie námietky týkajúce sa riešenia právnej otázky pasívnej vecnej legitímácie. Vo vzťahu k námietke vyplývajúcej z § 421 ods. 1 písm. b/ CSP uviedol, že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnych otázok, ktoré neboli v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu doposiaľ riešené, a to od otázky 1/ právnej zodpovednosti vydavateľa knižnej publikácie, za jej obsah, text, obzvlášť vtedy, ak je text knihy literárnym dielom autora majúceho povahu literatúry faktu a vydavateľ sa žiadnym spôsobom nepodieľa na formulácii textu, nie je priamo upravená zákonom. A otázky 2/ posúdenia pasívnej vecnej legitímácie vydavateľa knižnej publikácie, v sporoch o ochranu osobnosti. Navrhol, aby dovolací súd zrušil rozhodnutie odvolacieho súdu a súdu prvej inštancie a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

4. Žalobca navrhol, aby dovolací súd dovolanie žalovaného ako nedôvodné zamietol.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej ako „najvyšší súd“ alebo ako „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie bolo podané včas (§ 424 CSP) a to oprávneným subjektom (§ 427 CSP), zastúpeným podľa § 429 ods. 1 CSP skúmal, či sú splnené aj ďalšie podmienky dovolacieho konania a predpoklady prípustnosti, pričom zistil, že dovolanie je dôvodné.

6. V zmysle § 420 CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c/ strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f/ súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

7. Dovolanie prípustné podľa § 420 CSP možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 2 CSP). Dovolanie prípustné podľa § 421 CSP možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 CSP).

8. Dovolateľ namietal, že skutkové zistenia v danom konaní nemajú oporu vo vykonanom dokazovaní.

9. Dovolací súd k tejto námietke dovolateľa uvádza, že dokazovanie je časť civilného konania, v rámci ktorej si súd vytvára poznatky, potrebné na rozhodnutie vo veci. Právomoc konať o veci, ktorej sa návrh týka, v sebe obsahuje právomoc posúdiť to, či a aké dôkazy na zistenie skutkového stavu sú potrebné a akým spôsobom sa zabezpečí dôkaz na jeho vykonanie (I. ÚS 52/03). Súd v občianskom súdnom konaní nie je viazaný návrhmi účastníkov na vykonanie dokazovania a nie je povinný vykonať všetky navrhované dôkazy. Posúdenie návrhu na vykonanie dokazovania a rozhodnutie, ktoré z nich budú v rámci dokazovania vykonané, je vždy vecou súdu, a nie účastníkov konania (viď tiež uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 99/2011, 2 Cdo 141/2012, 3 Cdo 2012/2012, 4 Cdo 125/2012, 5 Cdo 251/2012, 6 Cdo 36/2011 a 7 Cdo 34/2011). Pokiaľ súd v priebehu civilného konania (prípadne) nevykoná všetky navrhované dôkazy alebo vykonal iné dôkazy na zistenie rozhodujúcich skutočností, nemožno to považovať za procesnú vadu konania znemožňujúcu realizáciu procesných oprávnení účastníka konania (viď R 125/1999). V takom prípade môžu byť síce nedostatočne zistené rozhodujúce skutkové okolnosti (čo v konečnom dôsledku môže viesť dokonca a ž k vydaniu nesprávneho rozhodnutia), táto nesprávnosť ale v zmysle už dávnejšej judikatúry najvyššieho súdu nezakladá vadu zmätočnosti (k tomu viď R 37/1993 a rozhodnutia sp. zn. 3 Cdo 219/2013, 3 Cdo 888/2015, 4 Cdo 34/2011, 5 Cdo 149/2010, 6 Cdo 134/2010, 6 Cdo 60/2012, 7 Cdo 86/2012 a 7 Cdo 36/2011).

9.1. Ani nesprávne vyhodnotenie dôkazov, ktoré dovolateľ naznačuje v dovolaní, nie je v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu považované za vadu zmätočnosti, ktorá by zakladala prípustnosť dovolania.

Súdna prax sa ustálila na názore, že ak súd nesprávne vyhodnotí niektorý z vykonaných dôkazov, môže byť jeho rozhodnutie z tohto dôvodu vecne nesprávne, táto skutočnosť ale sama osebe nezakladá prípustnosť dovolania (viď R 42/1993, ale aj rozhodnutia sp. zn. 1 Cdo 85/2010, 1 Cdo 18/2011, 3 Cdo 268/2012, 4 Cdo 314/2012, 5 Cdo 275/2013, 6 Cdo 104/2010, 7 Cdo 248/2012).

9.2. Podľa právneho názoru dovolacieho súdu ani v zmysle novej právnej úpravy civilného sporového konania, ktorá nadobudla účinnosť 01. júla 2016, nie je dôvodom zakladajúcim prípustnosť dovolania podľa § 420 písm. f/ CSP nedostatočné zistenie skutkového stavu, nevykonanie všetkých navrhovaných dôkazov alebo nesprávne vyhodnotenie niektorého dôkazu (viď rozhodnutia sp. zn. 3 Cdo 26/2017, 4 Cdo 56/2017, 5 Cdo 90/2017, 8 Cdo 187/2017). Súlad tohto právneho názoru s Ústavou Slovenskej republiky posudzoval ústavný súd napríklad v uznesení sp. zn. II. ÚS 465/2017, nedospel však k záveru o jeho ústavnej neudržateľnosti.

9.3. Dovolač súd nie je oprávnený prehodnocovať skutkové závery odvolacieho súdu, lebo je viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil odvolací súd (§ 442 CSP).

10. Dovolač taktiež namietal nepreskúmateľnosť odôvodnenia rozsudku odvolacieho súdu, nakoľko odvolací súd nahrádzal absenciu testu proporcionality v rozsudku súdu prvej inštancie vlastnými odpoveďami na otázky KTO? O KOM?, ČO?, KEDY? a AKO?, ako aj sa nevysporiadal s podstatnými odvolacími námietkami týkajúcimi sa riešenia právnej otázky pasívnej vecnej legitímácie.

11. Právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia patrí medzi základné atribúty spravodlivého súdneho procesu, ktorá skutočnosť jednoznačne vyplýva z ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Z judikatúry tohto súdu vyplýva, že na taký argument strany sporu, ktorý je pre rozhodnutie podstatný a rozhodujúci, sa vždy vyžaduje špecifická odpoveď (Ruiz Torija c. Španielsko z 09. decembra 1994, séria A, č. 303-A, s. 12, Hiro Balani c. Španielsko z 09. decembra 1994, séria A, č. 303-B; Georgiadis c. Grécko z 29. mája 1997; Higgins c. Francúzsko z 19. februára 1998). Podľa konštantnej judikatúry Ústavného súdu SR (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04) „súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR je aj právo účastníka na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany; t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takémuto uplatneniu“.

12. Dovolač súd dospel k záveru, že konanie je postihnuté vadou zmätočnosti spočívajúcou v nepreskúmateľnosti rozhodnutia odvolacieho súdu a zakladá tak prípustnosť i dôvodnosť podaného dovolania v prejednávanej veci. Tento nedostatok spočíva predovšetkým v tom, že odvolací súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia dostatočným spôsobom nezaoberal argumentáciou dovolača, ktorá si vyžadovala špecifické odpovede, a ktorá mohla mať eventuálne zásadný význam pre rozhodnutie vo veci.

13. Keďže právo na slobodu prejavu a právo na ochranu osobnosti sú rovnako garantované Ústavou aj Dohovorom, riešenie konfliktu medzi týmito právami vyžaduje, aby súd s prihliadnutím na okolnosti prípadu zvážil význam proti sebe stojacich záujmov, a to, či jednému právu nebola bezdôvodne daná prednosť pred druhým. Rozhodnutie súdu v takomto prípade musí vychádzať zo zásady proporcionality, byť vyvážené a do práva na slobodu prejavu zasahovať, len ak je to nevyhnutné.

14. Čl. 26 ods. 4 Ústavy a čl. 10 ods. 2 Dohovoru explicitne uvádzajú dôvody obmedzenia slobody prejavu, pričom ide o obmedzenia, ktoré musia zodpovedať vždy demokratickému charakteru spoločnosti („opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné“). Dôvodom takéhoto obmedzenia môže byť aj „ochrana práv a slobôd iných“, teda okrem iného aj záruky vyplývajúce zo základného práva na ochranu osobnosti v rozsahu garantovanom v čl. 19 Ústavy a konkretizovanom najmä v § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka. Vo veciach ochrany osobnosti musí byť vždy zohľadnená ochrana slobody prejavu, a to v rozsahu jej ústavných záruk, ako i záruk v zmysle Dohovoru. Uvedené ustanovenia Občianskeho zákonníka preto nemožno aplikovať izolovane, ale je nutné ich vykladať a aplikovať v súlade s Ústavou a Dohovorom.

15. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) obmedzenie akéhokoľvek základného práva alebo slobody, a teda aj slobody prejavu, považuje za ústavne akceptovateľné len vtedy, ak ide o obmedzenie, ktoré bolo ustanovené zákonom, resp. na základe zákona, zodpovedá niektorému ustanovenému legitímnemu cieľu a je nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na dosiahnutie sledovaného cieľa, t. j. ospravedlňuje ho existencia naliehavej spoločenskej potreby, a je primerané, t. j. je v súlade so zásadou proporcionality (porovnaj nález ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 107/2010 z 28. októbra 2010, Zbierka nálezov a uznesení ústavného súdu 2010, str. 884).

16. Obmedzenie práva na slobodu prejavu v prípade jeho stretu s právom na ochranu osobnosti má vo všeobecnosti v slovenskej právnej úprave zákonný podklad najmä v ustanoveniach § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka a sleduje aj legitímny cieľ, ktorým je ochrana osobnosti (občianskej cti, resp. dobrej povesti). Rozhodujúcou otázkou pre posúdenie jeho akceptovateľnosti v konkrétnom prípade je preto otázka jeho primeranosti, teda či obmedzenie práva na slobodu prejavu zodpovedá zásade proporcionality. Na tento účel judikatúra EŠLP i ústavného súdu využíva test proporcionality založený na hľadaní odpovedí na otázky KTO, O KOM, ČO, KDE, KEDY a AKO v danom prípade „hovoril“, resp. uverejnil informáciu (porovnaj nález ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 492/2012 z 18. apríla 2013).

17. Z rozhodnutia súdu prvej inštancie je zrejmé, že súd prvej inštancie sa osobitne nevenoval testu proporcionality, teda súd prvej inštancie v odôvodnení vyslovene neuvádza a nevyhodnocuje jednotlivé prvky testu proporcionality pri ochrane osobnosti. Následne z obsahu odôvodnenia napadnutého rozsudku odvolacieho súdu vyplýva, že odvolací súd sa snažil ošetriť tento nedostatok vlastným testom proporcionality, teda v danej veci len stroho vyhodnotil kto, o kom, čo, kde, kedy a ako bolo tvrdené z hľadiska posúdenia stretu základných práv garantovaných ústavou.

18. Tým, že odvolací súd sa stotožnil s odôvodnením prvoinštančného rozsudku, ktoré nespĺňalo požiadavky riadneho a presvedčivého odôvodnenia, bol týmto nedostatkom postihnutý aj rozsudok odvolacieho súdu. Na tomto závere nič nemení skutočnosť, že odvolací súd v odôvodnení svojho rozsudku stručne reagoval na odvolacie námietky žalovaného a urobil jeho obsahom aj odpovede na otázky tzv. testu proporcionality (porovnaj sp. zn. 6 Cdo 169/2011). Dovolací súd ale poukazuje aj na to, že v danej časti odôvodnenie odvolacieho súdu bolo len strohé a nevysporiadal sa tak riadne so všetkými podstatnými skutočnosťami namietanými žalovaným v rámci testu proporcionality.

19. Dovolací súd uvádza, že vzhľadom na predmet sporu a jeho okolnosti, dochádza v danom prípade k stretu práva na ochranu osobnosti so slobodou prejavu (a právom na informácie) ako dvoch navzájom konkurujúcich si práv, kedy je nutné vyhodnocovať a v zásade skúmať, kto, o kom, čo, kde, kedy a ako hovorí, pričom na základe odpovedí na dané otázky možno pomocou testu proporcionality určiť, ktorá sloboda má byť uprednostnená (porovnaj II. ÚS 152/08, II. ÚS 326/09, I. ÚS 408/2010, IV. ÚS 492/2012). Ústavný súd vo svojej judikatúre aplikuje pre riešenie kolízie dvoch ľudských práv alebo ľudského práva a ústavne aprobovaného verejného záujmu štandardne test proporcionality (primeranosti), ktorého zmyslom je posúdenie primeranosti zásahu do základného práva s ohľadom na jeho účel. Testom proporcionality sa posudzuje, ktoré právo má v okolnostiach konkrétneho prípadu väčšiu váhu, a teda prednosť. Vzhľadom na princíp spravodlivej rovnováhy sa prednosť bez ďalšieho nepriznáva ani jednému z týchto práv. To však neplatí v prípade zjavne difamačných nepravdivých skutkových tvrdení, pri ktorých je už na prvý pohľad evidentné, že predstavujú neoprávnený zásah do práva na ochranu osobnosti. Test proporcionality sa skladá z troch zložiek, a to z: testu vhodnosti (1), testu nevyhnutnosti (2), testu primeranosti (resp. testu proporcionality v užšom zmysle slova) (3). Pri teste vhodnosti ide o odpoveď na otázku, či inštitút obmedzujúci určité základné právo umožňuje dosiahnuť sledovaný cieľ, ktorým je ochrana iného základného práva. V rámci testu nevyhnutnosti sa porovnáva legislatívny prostriedok, ktorý obmedzuje základné právo, resp. slobodu, s inými opatreniami, umožňujúcimi dosiahnuť rovnaký cieľ, avšak nezasahujúcimi do základných práv a slobôd. Zisťuje sa teda, či v danom prípade ide o nevyhnutný zásah. Pri teste proporcionality v užšom zmysle slova súd porovnáva závažnosť oboch v kolízii stojacich základných práv tak, že vyhodnocuje otázky: 1/ kto informáciu zverejnil (KTO), 2/ koho sa informácia týka (O KOM), 3/ akých záležitostí sa informácia týka (ČO), 4/ kde došlo k zverejneniu informácie (KDE), 5/ kedy došlo k zverejneniu informácie

(KEDY), 5/ ako došlo k zverejneniu informácie (AKO). Po vykonaní testu proporcionality tak bude jednému z dvoch oproti sebe stojacích základných práv a slobôd priznaná väčšia dôležitosť, v dôsledku čoho však to druhé s menšou dôležitosťou nestráca svoju platnosť. Pri právnom posúdení veci odvolací súd sa nezaoberal testom proporcionality vo vzťahu k právu na ochranu osobnosti a proti nemu rovnocenne stojacemu právu na slobodu prejavu; uvedené znamená, že odvolací súd nezohľadnil všetky právne hľadiská stretu týchto práv, čo zakladá vadu konania spočívajúcu v nedostatočnom odôvodnení (nepreskúmateľnosti) prejednávanej veci, a to vzhľadom na to, že nebol vykonaný tzv. test proporcionality. Dovolací súd v tejto súvislosti akcentuje, že ide o situáciu, v ktorej súd právny záver nezdôvodní zo všetkých právnych hľadísk, ktoré prichádzajú do úvahy.

19.1. V prípade, ak dôjde k posudzovaniu vzájomného stretu práva na slobodu prejavu a práva na ochranu osobnosti, súd môže rozhodnúť až na skutkovom základe, ktorý je spoľahlivo zistený ohľadne oboch konkurujúcich si základných práv a slobôd (rozhodnutie PL. ÚS 25/01, rozsudok EŠLP vo veci Feldek proti Slovenskej republike).

19.2. Úvaha, či má dostať prednosť sloboda prejavu alebo základné právo na ochranu osobnosti, závisí na celkovom kontexte každého individuálneho prípadu. Z relevantnej judikatúry EŠLP je možné vyabstrahovať isté východiská (typové problémy, faktory), na ktorých posúdení by mali všeobecné súdy v takýchto prípadoch založiť svoje rozhodnutia. Predovšetkým by malo byť vzaté do úvahy: 1/ povaha výroku (t. j. či ide o skutkové tvrdenia, či hodnotiaci úsudok), 2/ obsah výroku (napr. či ide o prejav „politický“, či „komerčný“), 3/ forma výroku (najmä nakoľko je predmetný výrok expresívny, či dokonca vulgárny), 4/ postavenie kritizovanej osoby (napr. či ide o osobu verejne činnú, či o osobu aktívnu v politickom živote, prípadne o osobu verejne známu), 5/ či sa výrok (kritika) dotýka súkromnej alebo verejnej sféry tejto kritizovanej osoby, 6/ chovanie kritizovanej osoby (napr. či kritiku sama „vyprovokovala“ a ako sa následne ku kritike postavila), 7/ kto výrok predniesol (oznámil, napísal, napr. či sa jedná o novinára, bežného občana, politika a pod.), 8/ kedy tak urobil (čo znamená napr. aké mal, či mohol mať jeho autor v daný okamih k dispozícii konkrétne údaje, z ktorých vychádzal a v akej situácii tak urobil). Každý z týchto faktorov hrá istú úlohu pri hľadaní spravodlivej rovnováhy medzi základnými právami stojacimi v kolízii, pričom ich relevantná váha závisí vždy na jedinečných okolnostiach každého prípadu. Tiež je potrebné zdôrazniť, že tento výpočet relevantných faktorov nie je taxatívny (úplný, vyčerpávajúci), z hľadiska celkového kontextu veci môžu byť v osobitných prípadoch významné aj okolnosti, ktoré nie je možné zaradiť ani do jedného z vyššie vymenovaných faktorov (pozri aj nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. II.ÚS 577/13).

20. Najvyšší súd napokon poznamenáva, že už v rozhodnutí sp. zn. 2 Cdo 100/2018 uviedol: „arbitrážnosť rozhodnutia môže byť kvalifikovaná, aj ako rovnocenná konkurencia viacerých protichodných právnych názorov vyslovených súdom alebo situácia, v ktorej súd právny záver nezdôvodní zo všetkých právnych hľadísk, ktoré prichádzajú do úvahy. Protichodnosť právnych názorov, tak súdu prvej inštancie, ako aj odvolacieho súdu týkajúcich sa ochrany osobnosti a slobody prejavu, opodstatňuje nepreskúmateľnosť, a teda prípustnosť dovolania v zmysle § 420 písm. f/ CSP, a to v rovine, v ktorej sa odvolací súd nezaoberal proporcionality ochrany osobnosti a proti nej rovnocenne stojacej slobode prejavu, tzn. nezohľadnil všetky právne hľadiská stretu týchto práv, čo zakladá vadu konania spočívajúcu v nepreskúmateľnosti prejednávanej veci, a to vzhľadom na to, že nebol vykonaný tzv. test proporcionality“.

21. Dovolací súd taktiež podotýka, že odvolací súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia riadnym spôsobom nevysporiadal pre rozhodnutie vo veci podstatnej námietky týkajúcej sa otázky pasívnej vecnej legitímácie. Odvolací súd dostatočne nepreskúmal námietky žalovaného, na ktoré vo svojom odvolaní poukázal, pričom riadne nereagoval aj na nález ústavného súdu z 12. októbra 2017 sp. zn. II. ÚS 285/2017, keďže odvolací súd len uviedol, že závery tam uvedené sú nepoužiteľné, keďže sa týkajú zverejnenia informácií v registračných protokoloch Štátnej bezpečnosti.

22. Na margo dovolací súd poznamenáva, že v odôvodnení svojho rozhodnutia sa odvolací súd musí vysporiadať so všetkými rozhodujúcimi skutočnosťami a jeho myšlienkový postup musí byť v odôvodnení dostatočne vysvetlený nielen s poukazom na všetky skutočnosti zistené vykonaným dokazovaním, ale tiež s poukazom na právne závery, ktoré prijal. Právne závery odvolacieho súdu môžu

byť dostatočne preskúmateľné len vtedy, ak odvolací súd po skutkovom vymedzení predmetu konania podá zrozumiteľný a jasný výklad, z ktorých ustanovení zákona alebo iného právneho predpisu vychádzal, ako ich interpretoval, a prečo pod tieto ustanovenia podriadil, prípadne nepodriadil zistený skutkový stav.

23. Na základe uvedeného možno uzavrieť, že v kontexte celého súdneho konania v danom prípade ide o tak závažné pochybenie odvolacieho súdu, ktoré znemožnilo žalovanému uskutočňovať jemu patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu jeho práva na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f/ CSP. Na základe čoho je dovolanie v tejto časti nielen prípustné podľa § 420 písm. f/ CSP, ale tiež zároveň dôvodné (podobne rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 144/2018, 2 Cdo 100/2018, 2 Cdo 177/2021).

24. Rozhodovacia prax najvyššieho súdu je ustálená v tom, že ak v konaní došlo k procesnej vade uvedenej v § 420 CSP, dovolaním napadnuté rozhodnutie je potrebné zrušiť bez toho, aby sa dovolací súd zaoberal správnosťou právnych záverov, na ktorých spočíva zrušované rozhodnutie súdu. Na základe uvedeného dovolací súd nepristúpil k posúdeniu opodstatnenosti argumentácie žalovaného týkajúcej sa nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 421 ods. 1 písm. b/ CSP), keď postupoval v súlade s rozhodovacou praxou odvolacieho súdu, ktorá sa ustálila na názore, že v prípade dôvodne namietanej vady zmätočnosti ide o procesnú nesprávnosť, pri ktorej je predčasné podrobiť napadnuté rozhodnutie meritórному dovolaciemu prieskumu (porovnaj sp. zn. 1 Cdo 166/2017, 2 Cdo 88/2017, 3 Cdo 146/2018, 4 Cdo 191/2018, 5 Cdo 29/2016, 8 Cdo 70/2017).

25. Ak je dovolanie dôvodné, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší (§ 449 ods. 1 CSP). Ak dovolací súd zruší napadnuté rozhodnutie, môže podľa povahy veci vrátiť vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, zastaviť konanie, prípadne postúpiť vec orgánu, do ktorého právomoci patrí (§ 450 CSP).

25.1. Najvyšší súd v zmysle týchto ustanovení zrušil rozhodnutie odvolacieho súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie.

26. Ak bolo rozhodnutie odvolacieho súdu zrušené a vec mu bola vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, odvolací súd je viazaný právnym názorom odvolacieho súdu (§ 455 CSP) vrátane uvádzaných výkladových hľadísk vyplývajúcich z rozhodovacej činnosti najvyššieho súdu a EŠLP vo veciach ochrany osobnosti; v novom rozhodnutí rozhodne aj o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 453 ods. 1 a 3 CSP).

27. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.